

VITO KOÇI

vështrim i kthjellët

88H-32

K 77

VTIO KOQI

MECH I TRIN I KTHUELL ST

NOV 10

STIPIA FLOXLE-OR-KAHLI BRAWOOL-

1.

Kryeinxhinieri i uzinës, Petro Lisi, kishte shumë punë atë pasdite. Derën e zyrës e mbante të kyçur dhe telefonin e kishte hequr nga priza. I përkulur mbi tryezë, shfletonte dosje pas dosjeje, bënte anëshkrime në shkresa; mbante shënime në blokun kalendar dhe pinte pareshtur cigare.

Kur mbaroi, e ndjente kokën të rëndë dhe i digjnin sytë, por ishte i kënaqur që u dha zgjidhje gjithë atyre problemeve. U shtriq, fërkoj sytë me pëllëmbë, u end disa herë nëpër zyrë, pastaj iu afrua dritares.

Sapo kishte pushuar shiu dhe asfalti i sheshit të fabrikës kishte një shkëlqim të mugët. Portieri po i çelte portën e madhe prej hekuri një kamioni të ngarkuar. Përtej kangjellave priste një vajzë e re. Qielli kishte filluar të çelej dhe andej nga përrëndimi flakëronte me ngjyra të purpurta.

Petros i pëlqeu ajo pamje. Ju duk sikur i derdhi në brendësi një farë freskie dhe gjallërie. U largua nga dritarja dhe vështroi syprinën e tavolinës.

«Duhet futur dokumentat në kasafortë!» mendoi dhe iu vu punës.

I renditi nëpër dosje kontratat, evidencat e realizimit të planit, raportet dhe shkresat e tjera, që i kishin shkaktuar aq mund gjithë pasditen. E mbajti një çast në dorë vendimin e dhënë në favor të uzinës së tyre nga arbitrazhi, që e kishte gëzuar së tepërmi, pastaj e vuri bashkë me të tjerat.

Kur çeli kasafortën, i vajtën sytë tek një dosje e vjetër, jeshile, që dergjej në raftin e fundit. E shfletoi, vështroi skicat, fletët e mbushura me llogaritje, pastaj e mbylli me një farë keqardhjeje. Ishte projekti i papërfunduar i një shpikjeje, për të cilën kishte punuar me zell kohë më parë, kur nuk ishte akoma kryeinxhinier.

Mbylli kasafortën, e dyllosi dhe u ndie i lehtësuar, duke vështruar syprinën e boshatisur të tavolinës. Kishte mbetur edhe gjysmë ore nga orari i punës. U kujtua se Andrea, inxhinieri përgjegjës i repartit të tretë, e kishte kërkuar disa herë atë ditë. Vendosi ta thërriste. Ngriti receptorin e telefonit, mori dezhurnin dhe e urdhëroi ta lajmëronin Andrian.

Inxhinier Andrea erdhi menjëherë. Ishte i gjatë, me fytyrë të hequr, ballëlartë dhe me sy të vegjël, por të ndritshëm. Në të vërtetë, nuk ishte aq i ri sa dukej. Kishte kohë që punonte në uzinë. Kur Petrua qe bërë kryeinxhinier, e kishin emëruar në vend të tij. Reparti që drejtonte ishte ndër më kryesorët.

— Ç'problem kishe me mua? — e pyeti Petrua, pa e ftuar të ulej.

Andrea bëri sikur nuk e vuri re këtë dhe u ul.

— Desha të bisedojmë për riorganizimin e repartit të tretë — tha, duke mbështetur pëllëmbën mbi dosjen që kishte vënë përpara.

— Çfarë, riorganizimin e repartit të tretë?! — u çudit Petrua. — Kujt i shkrepni kjo?

— Neve të repartit! — tha Andrea. — Është e nevojshme. E kemi diskutuar disa herë në mbledhjet tona. Bile të kam vënë në dijeni.

— Nuk më kujtohet!

— Organizimi i tanishëm nuk u përgjigjet kërkesave të kohës! — vazhdoi Andrea.

— Ashtu, hə! — ja bëri Petrua, me ironi.

Ai e kishte ngritur vetë atë repart. Në fillim me makineri të pakta, pastaj duke e plotësuar ca e nga ca. Reparti që rritur nën sytë e tij, si një foshnje. Ishte puna për të cilën ai krenohej më tepër. Dhe ja, tani po dilte një tjetër që donte t'ja hidhte poshtë veprën e tij.

— Me sa di unë, gjer tani reparti i tretë ua ka dalë mbanë me nder gjithë detyrave të planit, bile edhe detyrave suplimentare — tha.

— Me kosto të lartë dhe me shumë përpjekje! — ja priti Andrea. — Po të riorganizohet, mund të japë rreth pesëdhjetë përqind më shumë nga ç'jep. Kjo është gjë e madhe, po të marrim parasysh sa janë rritur kërkesat ndaj prodhimeve të këtij reparti.

«Sa i pëlqeka mendja e vet! — mendoi Petrua. — Me siguri, ky e ka shpikur çështjen e riorganizimit dhe ka cytur të tjerët pastaj. Dashka të dali më i zgjuar se ne!»

— Akoma s'kemi marrë frymë nga ngritja e repartit special dhe ju dashkeni t'i futemi një punë të tillë! — tha, duke vështruar poshtë. — Aq më tepër se është fundi i vitit dhe duhet menduar në radhë të parë për realizimin e planit.

— Por është e nevojshme! — nguli këmbë Andrea. — Realizimi i planit nuk pengohet. I kemi bërë llogaritë.

— Tani uzina është rritur shumë. Kemi mjeshtra të zotët, inxhinierë në çdo repart dhe plot punëtorë të specializuar. Kurse unë jam kaq i zënë me punën drejtuesel!»

Kaloi më tej, duke u ruajtur se mos njolloste pardesynë. Shkëmbeu pak fjalë me inxhinierin e ri të repartit. Pothuaj nuk i dëgjoi treguesit mbi realizimin e planit.

«Nesër në mëngjez do m'i sjellin në zyrë!» — mendoi.

I pëlqente ta ndjente veten të rrëmbyer në atë valë zhurme, ku nuk dëgjohej zilja e bezdisshme e telefonit dhe fëshfëritja e shkresave. Duke vështruar atë mori makinerish dhe punëtorësh të përkulur pranë tyre, duke dëgjuar tingëllimat e panumërta metalike, duke kujtuar sa e vogël dhe primitive ishte kjo uzinë dikur, e ndjeu veten krenar për punën që kishte bërë dhe për faktin se tani ishte kryeinxhinieri i saj.

Kur doli në rrugë, ajo iu duk tepër e qetë. Nuk e priti autobuzin urban. I pëlqeu më mirë të ecte në këmbë. Me gjithë punën e lodhshme të pasdites, e ndjente veten mirë dhe të gëzuar. Bile iu duk e çuditshme pse ishte i trishtuar një kalimtar, i cili duke kaluar pranë tij, e çiku pa dashur me bërryl. Për një çast iu kujtua propozimi i Andreas, i cili e kishte pezmatuar disi, por menjëherë e flaku nga mendja, duke thënë me vete «hajt, se do rregullohet dhe ajo punë!»

Gjallëria karakteristike e qytetit në mbëmje, njerëzit që mbushnin trotuarët, që hynin e dilnin nëpër dyqane ose qëndronin para vitrinave të ndriçuara, siluetat e klientave pas xhamave të lokaleve, makinat që kalonin rrugës, të gjitha këto iu

dukën të bukura, plot gjallëri dhe optimizëm. I përshëndeste me qejf të njohurit dhe ndjente krenari që ishte kaq i njohur.

2.

Petrua qe shtrirë në divan dhe po thithte me ëndje një cigare. Ndjehej aq mirë pas banjës dhe pas darkës së shijshme që i kishte servirur e shoqja! E kishte pushtuar një plogështi e këndshme, aq sa nuk i bëhej për asgjë. Librin e porsafilluar e kishte lënë të çelur mbi gjoks dhe po ndiqte me sy dredhat e tymit të cigares.

Ani, e shoqja, thurte fanellë në kolltukun pranë sobës, kurse Flora, e motra, lexonte e përqëndruar një dispensë të trashë. Në dhomë ishte pothuaj qetësi. Radion e kishin ulur, aq sa mezi dëgjoheshin meloditë. Lavjerësi i sahatit të murit lëshonte një «tik-tak» monoton. Binte erë patate dhe mish të zier. Mbi sobë po vlonte dreka për të nesërmen. Heraherë Ani ngrinte kapakun e kuisë dhe kontrollonte gjellën.

«Sa mirë, sa mirë që është!» — tha me vete Petrua, duke lëshuar një shtëllungë të gjatë tymi. I vajtën sytë tek korniza që ndodhej mbi kreun e divanit, në të cilën qe vënë një fotografi e zverdhur nga koha. Ishte e vetmja fotografi e prindërve.

«Të shkretët, nuk patën fatin t'i arrinin këto ditë! — mendoj. — Dhe sa e vështirë qe rruga që na solli gjer këtu!»

Atij nisi t'i parakalojë para syve të mendjes, si në një film të përshpejtuar, gjithë e kaluara.

«... Sa të gjatë dhe të largët më duken vitet e fëmijërisë! Kujtimet e tyre të hershme, disa më të turbullta e disa më të kjarta, përbëjnë një lëmsh që tani s'ja gjej dot fillin.

Nga fshati mbaj mend vetëm një qen të madh, të zi, me veshë të varura dhe bisht të gjatë, të cilit i trembesha së tepërmi. Se kur zbritëm në qytet, nuk më kujtohet.

Im atë, si mbeti pa tokë e pa katandi, e la fshatin, me shpresë që të gjente ndonjë punë në qytet. Kur kishte punë, unë e shikoja vetëm në darkë. Kthehej i lodhur, me rrobet aq të ndotura, sa kur ja lante nëna, nxirrnin ujë të turbullt. Binte e flinte bashkë me ne dhe të nesërmen dilte që pa gdhirë. Kur nuk kishte punë, sorollatej nëpër shtëpi i zyrtë dhe grindej për asgjë. Në këto raste unë zija një qoshe dhe s'ma mbante të bëja as gëk.

Nëna, veç punëve të shtëpisë, lante edhe rrobet e botës. Mua më vinte inat, kur ja sillnin ato bohçet e mëdha, se lodhej shumë me to. Por edhe kur nuk i sillnin, ajo dukej e pezmatuar.

Kur vajta në shkollë, e kuptova më mirë sa të varfër ishim. Në klasën tonë, unë mbaja robet më të vjetra dhe në pushimin e madh haja vetëm bukë me qepë. Megjithëse merrja nota të mira, drejtori i shkollës nuk më nxirrte asnjëherë të dalluar përpara klasës.

Kur isha në klasën e tretë, u bëra me motër. Qante shumë dhe nuk më linte të mësoja, por megjithatë e doja dhe gëzohesha kur nëna, që kishte shumë punë, ma besonte mua. Atëhere e merrja hopa dhe luaja me të.

... Si tani më kujtohet ajo ditë, kur na vdiq babai. Sapo kisha mbaruar shkollën fillore. Në mën-

gjez doli nga shtëpia mirë e shëndoshë, por s'u kthye i gjallë. E kishte zënë rrota e fabrikës, ku punonte. Dikush erdhi e i tha nënës dhe ajo zuri të lebetitej. Ne, fëmijëve na çuan tek shtëpia e fqinjit, po unë dola fshehurazi dhe e pashë kur e sollën tim at. E mbanin katër burra në krahë. Ai e kishte kokën të lidhur me fasha të bardha dhe fytyrën të verdhë, të verdhë. Tani, sa herë dua ta sjell ndër mend, ashtu më del para sysh.

Kur u tkhyem të nesërmen në shtëpi, nënën e gjetëm të raskapitur, me sy të skuqur dhe fustan të zi. Fjetëm të tre, pranë e pranë. Ajo më shtrëronte fort dhe e ndjeja se qante, duke fshehur kokën nën jastëk.

Tani vetëm Flora dyvjeçare e prishte qetësinë që kishte pllakosur në shtëpinë tonë. Nëna e ngryste ditën mbi govatë dhe natën i dhimbte mezi. Megjithatë, nuk ankohej. Unë s'vajta më në shkollë. Vendosa të ndihmoj nënën. Shisja, sipas stinës, kikirik, gështënja të pjekura ose bajame të qëruara. Ëndesha gjer vonë nëpër pijetore, duke shkuar tavolinë më tavolinë, me një tufë kaushash në dorë. Nëna më priste në dritare. Me të kaluar pragun, më përqafonte dhe më pyeste në isha lodhur shumë. Kurrë s'më pyeti sa fitova. Unë ndjeja kënaqësi të madhe, kur i ndaja veç fitimet dhe ja jepja.

Pas çlirimit, nëna hyri kuzhiniere në një mensë punëtorësh. Rrogën e kishte të vogël, por ajo që e kënaqur. Me nikoqirllëk ja dilte mbanë, prandaj nguli këmbë që unë të vazhdoja shkollën.

Në fillim më vinte zor, se isha më i madhi i klasës, por pastaj u mësova. Uniken e mbarova shkëlqyeshëm dhe më doli bursë për në shkollën politeknike. Kështu u largova për të parën herë nga familja.

U mësova shpejt me jetën e re. Më pëlqenin klasat me dritare të larta, laboratorët me rafte sa faqja e murit dhe salla e studimit, ku dëgjohej vetëm fëshfëritja e fletëve, hapat e kujdestarit dhe rrallë ndonjë pëshpëritje. Më pëlqente mensa jonë e madhe, me atë kundërmimin e saj të veçantë. Më pëlqente edhe fjetorja me shtretër të mbivenosur, ku bëhej shumë zhurmë. Më pëlqente kjo lloj zhurme, që kishte diçka të bukur e të gëzueshme në vetvete. Nganjëherë ngjitesha në shtratin tim, i cili ndodhej në skaj të dhomës, në radhën e sipërme dhe vështroja se si rrihte jeta në fjetoren tonë. Dikush lexonte, një tjetër mbulonte kokën me batanije dhe mundohej të flinte, ndonjeri kujtohej t'i shkruante letër familjes, të tjerë bisedonin apo bënin shaka. Të shumtën e herës, kjo lloj jete më përfshinte edhe mua në valën e saj, megjithëse isha më i heshtur dhe më i përmbajtur se të tjerët.

Në konviktin tonë, si në çdo konvikt, ndodhnin edhe çapkënllëqe, por unë s'kam qenë kurrë pjesëtar në to. Kur kujtoja me sa vështirësi ja kisha arritur asaj dite dhe premtimin që i kisha dhënë nënës, dridheshja vetëm nga mendimi se mund të dënohesha për thyerje të disiplinës. Gjatë katër vjetëve, vetëm një herë vajta në konvikt pas orës së mbylljes. Do të kisha fjetur jashtë sikur një shok i dhomës të mos ma kishte mbushur mendjen, pas shumë hezitimesh, që të hynim nga dritarja e koridorit, të cilën ai enkas e kishte lënë të çelur para se të dilte. Atë mbrëmje u vonova duke përcjellë në shtëpi Valën, të cilën e kisha njohur gjatë verës, në hekurudhë.

Qysh në aksion ishim bërë miq të ngushtë. Bisedat tona të gjata na dukeshin gjithmonë të bu-